

БУХАРІН Микола Іванович (Бухарин Николай Иванович; літ. псевд.: Н. Б-х-н, К. Твардовский, Nota Bene; 27. 09(09. 10). 1888, Москва — 15. 03. 1938, там само) — російський політичний діяч, публіцист. Академік АН СРСР (1929). Навч. на екон. відділ. юрид. факультету Моск. університету (1907–11), звідки був виключений за політ. діяльність. Член РСДРП (1906). Неодноразово був заарешт., у червні 1911 засланий на 3 р. до м. Онега Архангел. губ., звідки 30 серпня 1911 втік до Москви і у жовтні емігрував за кордон. Жив у Ганновері (Німеччина), від осені 1912 — у Відні. У вересні 1912 — представник РСДРП на з'їзді Нім. с.-д. партії у м. Хемніц. У г. «Правда» (С.-Петербург), ж. «Просвещение» та «Die Neue Zeit» («Новий час») 1912–14 опублікував статті про політ. життя і соц. рух у 3х. Європі. Заарешт. перед 1-ю світ. війною австр. владою за підозрою у шпигунстві, висланий до Швейцарії. Від червня 1915 — у Стокгольмі, у квітні 1916 висланий за антивоєнну пропаганду. Переїхав у Християнію (нині Осло), де був чл. редколегії ж. «Коммунист», співроб. друк. видань скандинав., голланд. та нім. лівих соціал-демократів. Восени 1915 написав книгу «Мировое хозяйство и империализм» (опубл. 1918), де вперше з позицій більшовизму інтерпретував аналіз нових явищ у розвитку капіталіст. економіки, зроблений Р. Гільфердінгом. Від жовтня 1915 — у Нью-Йорку, ред. г. «Новый мир» (разом з Л. Троцьким). 1917 повернувся в Росію. 1917–18 — лідер «лівих комуністів». 1918–29 — ред. г. «Правда». У працях «Азбука коммунизма» (1919) і «Экономика переходного периода» (1920) виступив апологетом «воєнного комунізму» і тотал. одержавлення. Однак згодом виступив прибічником НЕПу. На 14-му з'їзді партії його критикували за «дрібнобуржуазну» позицію. У 20-х рр. вказував на неукр. склад КП(б)У як причину того, що в

Україні гіперболізують загрозу «місц. націоналізму». 1919–29 — чл. виконкому Комінтерну. Член Політбюро ЦК (1924–29), чл. Президії ВР СРСР (1929–32). Б. підтримав Сталіна у боротьбі з його політ. конкурентами (Л. Троцьким, Л. Каменєвим, Г. Зинов'євим). 1918 брав участь в організації Соціаліст. (Комуніст.) академії, був чл. її президії. Викладав у Комуніст. університеті та Інституті червоної професури. Підготував групу талановитої молоді («школа Б.»), більшість якої згодом було репресовано. Наприкінці 20-х рр. виступив проти застосування крайніх засобів під час проведення колективізації та індустріалізації, що було оголошено «правим ухилом у ВКП(б)», відходом від «ген. лінії» партії. Разом з О. Риковим і М. Томським склав опозицію сталін. курсу. Після позбавлення високих парт. посад 1929–32 — зав. н.-д. сектору, чл. президії Вищої ради нар. господарства СРСР. Одночасно від 1929 — директор Інституту природн. наук і техніки. 1933 публічно розірвав стосунки з колиш. соратниками О. Риковим і М. Томським. На 17-му з'їзді партії (січень 1934) виступив із закликом об'єднатися навколо Сталіна, тоді ж був обраний канд. у чл. ЦК. 1934–37 — гол. ред. г. «Известия». Працював переважно в Москві як парт. публіцист і оратор (ред. г. «Социал-демократ» і ж. «Спартак»). 1935–36 був одним із авторів проекту Конституції СРСР, яку прийнято у грудні 1936 з назвою «сталінська». Навесні 1936 виїхав за кордон за архівами Нім. с.-д. партії, де в розмовах давав гранично відверті оцінки сталін. диктатури. Повернувся в СРСР, де влітку 1936 проти нього висунуто сфальсифік. обвинувачення у співпраці з терорист. організаціями. Передбачаючи арешт, написав листа «Будущему поколению руководителей партии» (вперше опубл. 1965 у Лондоні), який в СРСР було оприлюднено в роки горбачов. «перебудови». У лютому 1937 під час роботи пленуму ЦК ВКП(б) заарешт. На судовому процесі 2–13 березня 1938 визнав себе винним. 13 березня Військ. колегією Верхов. суду СРСР засудж. до розстрілу. Реабіліт. 4 лютого 1988. Автор праць з питань філософії, політекономії, літ-ри.

Основні праці

Избранные произведения. Москва, 1988; 1990; История и организация науки и техники. Ленинград, 1988; Проблемы теории и практики социализма. Москва, 1989.

Рекомендована література

1. Горелов И. Е. Н. Бухарин. Москва, 1988;
2. Шаповал Ю. И. Н. И. Бухарин – политик и ученый: К 100-летию со дня рожд. // Юбилей науки, 1988:

- Ежегодник. К., 1989;
3. Бухарин: человек, политик, ученый. Москва, 1990;
4. Авторханов А. Технология власти. Москва, 1991;
5. Фельштинский Ю. Г. Два эпизода из истории
внутрипартийной борьбы: Конфиденциальные беседы
- Бухарина // Вист. 1991. № 2-3;
6. Козн С. Бухарин: Политическая биография, 1888-1938.
Москва, 1992;
7. Кун М. Бухарин, его друзья и враги. Москва, 1992.
- Ю. І. Шаповал*

Бібліографічний опис:

Бухарін Микола Іванович / Ю. І. Шаповал // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004.
— Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-38335>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).